

Aristokratismus a transcendentalismus

Ideově sevřené, ale tématicky větvitě a rozsáhlé Evolovo dílo (25 knih a přes 300 článků) není snadné charakterizovat příslušností k nějakému obvyklému směru, ani je zařadit do jediné kategorie. Psal pro duchovní elitu, která má přežít duchovní úpadek Západu a dožít se návratu nového „zlatého věku“, „elitářského nového řádu“, který zkrátí „bestii moderny“. Obsahem jeho díla je svérázný transcendentalismus či spiritualismus, ovlivňovaný nepochybně jeho zájmy o východní i západní esoterní systémy a především ovšem tím, že Evola byl bytostný a důsledný metafyzik. Duchovní kořeny Západu spatřoval v autoritativním duchovním vedení, symbolizovaném iniciací sv. Grálu (*Das Mysterium des Grals*, 1955, 2. vyd. 1995), související s keltskou a germánskou tradicí, ale i s mýty starého Řecka, kromě jiného s „olympskou mužností“. V křesťanství spatřoval duchovní úpadek, ale Svatá říše římská národa německého byla blížká jeho „sakrálnímu imperialismu“, za zcela zhoubné však pokládal protestantství. Současně zdůrazňoval nutnost rozlišit obsah a formu křesťanství: zatímco obsahem je oslabování života, hierarchická struktura římsko-katolické církve a její rituály mají blízko k tradici. Nicméně: „Pohanské románství bylo posledním výtvorem nordického ducha, nesoucího nordické znamení vlka, šlechtice a sekery“, ale křesťanství „senilizovalo“ a zničilo tento svět, jeho nejvyšší „solární“ (tj. sluneční, mužské) hodnoty. Znovuvybudování impéria znamená „radikální revoluci proti zlatu, kapitálu, strojům, daním a mýtu práce“. Evolovi byla svým způsobem blížká Scuola mistica del Fascismo, činná jen krátce r. 1935 v Miláně, která s politickou praxí fašismu neměla nic společného. Ačkoli již r. 1925 odsoudil fašismus jako „groteskní parodii“ (H. T. Hansen, 1991) a r. 1951 jej římský soud zcela osvobodil od obžaloby ze spolupráce s fašismem, je mylně pokládán jedním za ideového neofašistu, jinými za ideologa Nové pravice, jiní opět v něm právem spatřují velkého esoterika (jeho díla o hermetické iniciaci, magii, metafyzice sexu a další). Předseda neofašistického Movimento sociale italiano G. Almirante nazval Evolu „Marcusem pravice“. A Evolův radikální kritik F. Casseta (2003) ho neprávem obvinil z extrémního antisemitismu. V Evolově díle si čítali pravicoví itaľští teroristé a neofašis-

té, avšak to má i s hnutím Nové pravice (Nouvelle Droite, Alain de Benoist a další) jen některé společné znaky a z fašistoidních směrů mu blíže stála jen dnes znovu oživovaná ideologie rumunských Železných gard Corneliu Zelea Codreanu. S A. de Benoistem sdílel Evola ideje kulturního pesimismu, novopohanství, odpor vůči liberalismu jako zdroji potíží současného pseudo-individualistického Západu s jeho generalizovanými tržními vztahy a absolutní mocí peněz; oba si přáli „kulturní revoluci zprava“, nicméně Evolův transcendentalismus byl zaměřen primárně na revoluci duchovní, kdežto A. de Benoist si přál jen ideově-politickou změnu současné reality, neboť „stará pravice je mrtva a zasloužila si to“. „Máme všechny důvody myslet si, že západní liberální společnosti se mohou stát místem nového totalitarismu“ (A. de Benoist: *Kulturrevolution von rechts*, 1985), neboť skutečný liberalismus je jen ekonomický a nutně vyúsťuje v diktaturu kapitálu, který je v područí trhu. Tato kulturní či konzervativní revoluce „zprava“ znamená, podle Evoly, návrat, reintegraci se starým věčným řádem, který byl zničen tzv. pokrokem, který byl ve skutečnosti úpadkem. Dvě vedle sebe existující kultury, „amerikanismus“ a „bolševismus“ jsou jen dvě stránky téže mince (soukromý a státní kapitalismus). Evola, vášnivý nepřítel bolševismu, objevoval v italském fašismu jisté analogie s bolševismem; prvky měššťáctví v bolševismu a fašismu bylo něco Evolově postojovému aristokratismu krajně odporné. Jistě blízká mu byla fašistická idea silného státu, ale nikoli její spojení s plebejskými politickými praktikami; fašismus a bolševismus mu byly dvěma variantami plebejství. S fašisty sdílel i nenávisť k demokracii, vystupující však v jiném ideovém kontextu, jak poznáme dále. K Evolově psychologické charakteristice fašismu má blízko psychoanalytik W. Reich (*Die Massenpsychologie des Faschismus*, repr. něm. překl. 2005; angl. orig 1946), který spatřoval jeden z podstatných znaků fašismu v „rebelujícím maloměššťáctví“.

Evola, jak se právem soudí a jak poznáme dále, psal pro elitu, která má přežít duchovní úpadek Západu a dožít se příchodu nového „zlatého věku“, „elitářského nového řádu“, který má zkrotit „bestii moderny“. Spolu s Guénonem sdílel Evola názor, že moderní západní kultura ztratila smysl pro věčně platné hodnoty a nechápe již „staré posvátné doktríny“. Tradiční vědění zaniklo bez náhrady a dnes existuje už jen „profánní filosofie a věda“, soudil Guénon, který se posléze v hledání duchovního řádu stal moslimem, zatímco Evola, který kořeny ztracené tradice spatřoval až v období antických, árijských a nordických

kultur, se stal svérázným novopohanem-panteistou. Celý jeho usilovný boj za návrat k duchovním tradicím a proti kulturnímu modernismu, který chápal jako duchovní marasmus, vyjádřil, jak již bylo jeho zvykem, pateticky, ve svém prvním kritickém díle o „pohanském imperialismu“, v kapitole přímo nazvané *Zánik Evropy*“ (ital. orig. 1928, něm. překl. 1933; str. 1-2):

„Dnešní ‚civilizace‘ Západu má projít základním zvratem, aby nebyla dříve či později odsouzena k rozpadu.

Dospěla k úplné perverzii každého rozumného uspořádání věcí.

Je říší hmoty, zlata, stroje, čísla, v níž již neexistuje žádný duch, žádná svoboda, žádné světlo.

Západ ztratil smysl pro rozkaz a poslušnost.

Ztratil smysl pro čin a rozjímání.

Ztratil smysl pro hierarchii, moc ducha, pro člověka-boha.

Nezná již přírodu. Příroda již není pro západního člověka živoucí tělo symbolů, bohů a ritů – lesku plný kosmos, ve kterém se člověk volně pohybuje jako ‚říše v říši‘, se zhroutil do neprůhledného a neblahého vnějšku a profánní vědy hledí vyjít s jeho tajemstvími nicotnými zákony a špatnými hypotézami.

Západ již nezná moudrost: nezná již vznešené mlčení těch, kteří překonávají sebe samé, světla plný klid těch, kteří jsou vidoucí, nezná hrdou ‚solární‘ skutečnost těch, v nichž se idea stala krví, životem, mocí. Na místo moudrosti nastoupila rétorika ‚filosofie‘ a ‚kultury‘, svět profesorů, žurnalistů, sportování – schéma, program, heslo. Na místo moudrosti nastoupilo sentimentální náboženská nákaza a rod vzrušených žvanilů, kteří pijíce existenci, pobíhají za ní a chválí ‚praxi‘, protože mají strach z mlčení a kontemplace.

Západ již nezná stát. Hodnota státu a impérium jako syntéza duchovnosti a království, jako cesta k ‚nadsvětlnému‘, ze které byly poznány všechny velké antické kultury – od Číny po Egypt, od Iránu k Římu a ke Svaté říši římské národa německého – se ponořila do měšťácké mizérie trustu z otroků a handlířů.

Co je válka, chtění války pro ni samu a válka jako hodnota převyšující jak vítězství tak i porážku, válka jako svatá cesta k duchovnímu uskutečnění – nač je nebeské sídlo Odinovo Walhalla privilegiem pro padlého hrdiny na válečném poli, k čemu je v islámu ‚svatá válka‘, džihád, synonymum pro ‚boží cestu‘ v árijské Indii válečníků, kde se jeví jako askeze a v klasickém starověku jako mors triumfans, jako vítězství nad smrtí – co je taková válka, již tito bážliví ‚aktivisté‘ Evropy neznají, ti již neznají žádné válečnický, nýbrž jen vojáky, stačí šarvátko, aby jim nahnala strach a aby byla důvodem obrátit se k rétorice humanitarismu, pacifismu a sentimentalismu.

Evropa ztratila prostotu, ztratila své těžiště působení, ztratila svůj život. Demokratické zlo a semitský jed užírají všechny její kořeny – až k právu, až k vědě, až k přemýšlení, vůbec – je bytostí, kterou nelze odvodit z násilí, ze ziskuchtivosti a chápat ji jako obratného vykořisťovatele otroků, nýbrž je silou ze své nezávislé transcendentní hodnoty života. Evropa je však nyní velké dryáčnické těleso, zahalené a zmítané úzkostí, které nikdo nesovějuje vnějšku, zlato je její krev, stroje a fabriky její tělo, novinový papír její mozek – bezformné tělo, které se neklidně potácí, pohybováno pochybnými a nevypočitatelnými silami, které neúnavně drtí každého, kdo se protivi ruchu, nebo se jen pokouší vzdálit se mu.

To všechno uskutečnila tak vysoce ceněná ‚civilizace Západu‘. To je slavný výsledek pověry ‚pokroku‘ - přišel po římském císařství, po dórské Helladě, po všech příkladných formách velkých árijských pra-kultur.

A kruh se stále úzeji uzavírá kolem těch nemnohých, kteří jsou ještě schopni velkého odporu a velkého vzbouření“.

Ideovými prvky této patetické pasáže jsou Evolovy postoje vyjádřené takovými výraznými znaky jako jsou aristokratismus proti demokratismu či plebejství, spiritualismus proti materialismu, transentalismus, resp. metafyzika proti empirismu, ale je zde i řada dalších ideových prvků, které by vyžadovaly další vysvětlení, aby nebyly významově zavádějící. Je to zejména ten Evolův výrok o „*semitském jedu*“, který vůbec není míněn biologicko-rasisticky; byl podezříván z antisemitismu, ačkoli se proti tomu ostře ohrazoval; tím předmětným výrokem, podobně jako u nás Svatopluk Machar (křesťanství jako „*jed z Judeje*“), vyjadřoval odpor ke křesťanství a protestantskému zvláště, neboť reformace zničila to, co zbylo v katolictví sakrálního, jako je např. rituál mše, askeze a další – nebyl to tedy zásadní odpor ke katolicismu, který byl konec konců cementem jím tak obdivované Svaté říše římské národa německého. Evola byl zastáncem „*metafyzického antijudaismu*“, protože v judaismu spatřoval protiklady oněch výše zmíněných sakrálních tradic a „*ducha destruktivismu*“, když napsal: v monarchii bude žid revolucionářem, v tradičním státě nositelem osvíceného nebo liberálního konzervatismu (Disraeli), v konzervativní republice bude socialistou, v socialistické republice komunistou, v komunistickém státě bude disidentem; bude revolucionářem v každém směru (Marx, Einstein, Freud atd.). Podle Evoly je židovství „*duchovní zaměření, psychická konstituace, která v historickém židovství našla nejgrandióznější uskutečnění*“; „*praví*

árijci nejsou antisemité", napsal Evola a soudil, že v agresivním antisemitismu jsou vždy vnímány určité židovské vlastnosti, promítnuté do historie Západu: „*duch židovství*“ poznamenal dobu marxismu, materialismu, ekonomiky a techniky. Ve svých názorech na ducha židovství byl ovlivněn vídeňským židem-antisemitou Otto Weiningerem, který v židovství spatřoval femininní znaky charakterového úpadku, snad proto, že nebyl s to vyrovnat se se svou homosexuální identitou. Oba se domnívali, že židovství „*nemá duši*“ a odmítali, každý svým způsobem, duchovné znaky židovství, avšak ani jeden, ani druhý by nikdy nebyli genocidními rasisty jako nacisté; nacistický rasistický antisemitismus Evola rozhodně odmítl, jak již bylo shora zmíněno. Nejvýraznějším prvkem jeho díla je ovšem antidemokratismus ve spojení s antiliberalismem na jedné a s obdivem k římskému impériu a duchovnímu aristokratismu či spiritualismu na druhé straně (odtud jeho dočasný příklon k fašismu, v němž, než prohlédl jeho plebejskou podstatu, spatřoval naději na obnovu slávy starého Říma - Imperium Romanum). Západ se nachází ve stavu „*odduševnění, kolektivismu a materialismu*“ a jeho současná spiritualita má charakter „*druhé religióznosti*“ (tj. v podstatě sektářství), která „*představuje něco primitivního, zfalšovaného a podintelektuálního („unterintellektuelle“)*“; v tomto smyslu „*jsou to fluorescence, které ukazují na tlející mrtvolu*“.

Výraznými prvky Evolovy ideologie jsou vyhraněný spiritualismus a aristokratismus, ale opět to není fyzický aristokratismus krve či rodu, ale ducha. Je to samozřejmě do značné míry pohled z vysoké věže ze slonové kosti, z výšky, kam se vznesla mentalita muže, narážejícího všude na plebejské kupčení a duševní promiskuitu hodnotového relativismu, k níž dospěla západní kultura. Současně však v jeho názorech doznívá také idea italského risorgimenta, že život je úkol s nadosobními cíli, že „*idea musí být vždy nad skutečností*“, že ideje a mýty jsou víc než historická fakta a že povinnosti má být obětováno vše.